

УДК 351.865:355.58

Є. С. Яковенко

В. М. Жабінський

ОРГАНІЗАЦІЯ ОХОРОНИ Й ОБОРОНИ БАЗОВОГО ТАБОРУ ВІЙСЬКОВИМИ ЧАСТИНАМИ (ПІДРОЗДІЛАМИ) НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ ДЛЯ ВИКОНАННЯ ЗАВДАНЬ ІЗ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ БЕЗПЕКИ

Визначено особливості організації охорони й оборони базового табору військовими частинами (підрозділами) Національної гвардії України із забезпечення державної безпеки.

Окреслено окремі підходи, які роз'яснюють та уточнюють заходи з організації і здійснення охорони й оборони, повсякденної діяльності військових частин (підрозділів) Національної гвардії України, розташованих у базових таборах.

Ключові слова: *державна безпека, базовий табір, організація повсякденної діяльності, збройні конфлікти, охорона, оборона, порядок роботи командира, рекогносцирувальна група, розташування військ, охорона, оборона, рубіж, смуга, сектори, артилерія, протиповітряна оборона, вогневі позиції, кухня, медичний пункт, контрольно-пропускний пункт, добовий наряд, патруль, чатові, засідка, резервна група, мобільний резерв, Збройні Сили України, Національна гвардія України.*

Постановка проблеми. За роки незалежності України військовослужбовці Збройних Сил України у складі військових частин (підрозділів) і миротворчих контингентів неодноразово брали участь у виконанні специфічних завдань в операціях щодо підтримання миру на територіях Республіки Ірак, Демократичної Республіки Конго, Кот-д'Івуар, Сьєрра-Леоне, Ліберії, Косово.

Накопичений певний досвід із виконання різноманітних завдань на територіях інших держав, відпрацьовані питання управління підрозділами, організації взаємодії і співпраці з іншими контингентами та місцевою владою, вирішене широке коло завдань, у тому числі з підготовки та порядку зайняття базових таборів, їх облаштування, організації системи охорони й оборони.

Визначення порядку організації повсякденної діяльності військових частин (підрозділів) Збройних Сил України та Національної гвардії України, розташованих у базових таборах, стало актуальним у період із 2014 р. під час проведення антитерористичної операції, потім операції Об'єднаних сил і особливо з початком повномасштабного вторгнення з боку РФ.

Аналіз останніх подій свідчить, що питанням охорони й оборони базових таборів, організації в них заходів повсякденної діяльності командирами (начальниками) не завжди приділялося достатньо уваги. Тому розгляд питань підготовки та порядку зайняття базових таборів, створення ефективної системи їх охорони й оборони, організації повсякденної діяльності є актуальним.

Аналіз останніх досліджень. Питання організації повсякденної діяльності військових частин (підрозділів) Збройних Сил України, розташованих у базових таборах, частково розглянуті в наукових публікаціях і нормативно-правових документах. Так, дії підрозділів миротворчих контингентів у складі коаліційних сил із підтримання миру [1] досліджувались у наукових працях таких науковців, як В. Г. Лішавський, В. В. Стрижевський, С. Б. Роговенко, О. М. Марченко, І. В. Шеріхов, А. В. Слупко. У методичному посібнику [2] розглядається організація і здійснення охорони й оборони, повсякденної діяльності військових частин (підрозділів) Збройних Сил України, розташованих у базових таборах. У навчальному посібнику [5] розкрито зміст роботи органів військового управління з'єднань, частин та підрозділів під час організації дій у складі багатонаціонального формування.

Однак сьогодні бракує визначеного порядку організації повсякденної діяльності військових частин (підрозділів) Національної гвардії України, які розташовані в базових таборах.

© Є. С. Яковенко, В. М. Жабінський, 2023

Мета статті – удосконалити планування повсякденної діяльності військових частин (підрозділів) Національної гвардії України, розташованих у базових таборах.

Для вирішення поставленої мети реалізовано такі часткові завдання:

- проаналізовано існуючий порядок організації повсякденної діяльності військових частин (підрозділів) військових формувань, які розташовані в базових таборах;
- визначено основні напрямки вдосконалення системи організації повсякденної діяльності військових частин (підрозділів) Національної гвардії України, розташованих у базових таборах.

Виклад основного матеріалу. В умовах сучасних збройних конфліктів військовим частинам (підрозділам) можуть визначатися завдання у районах, значно віддалених від головних сил, із тривалим терміном їх розташування на місцевості в районі конфлікту.

Базовий табір становлять ділянки спеціально відведеної території з будівлями (спорудами), наметовими містечками, місцями розташування озброєння і техніки, складами, де розміщуються один або декілька підрозділів (військових частин). Місце для розташування базового табору вибирається, як правило, поза межами населених пунктів, обладнується в інженерному плані і має забезпечувати сприятливі умови для охорони й оборони від наземного та повітряного противника і для життєдіяльності військ. Організацію охорони й оборони, контроль за встановленим старшим начальником порядком серед військовослужбовців і служби військ здійснює комендант базового табору. Основні типи базових таборів: тактичні, початкові, тимчасові і постійні.

Тактичні базові табори являють собою тактичні райони зосередження або місця привалів. Обладнання такого базового табору майже не потребує залучення сил і засобів інженерних підрозділів або їх підтримки, а обладнуються силами й засобами підрозділу.

Початкові базові табори включають у себе лише ті установи (споруди), які потребують мінімальних інженерних зусиль. Вони призначаються лише для початкового використання підрозділами відразу після їх прибуття до театру воєнних дій протягом обмеженого періоду часу, до 6 місяців. У подальшому такі табори можуть переобладнуватися на інші, якісніше обладнані й підготовлені до тривалішого використання, або можуть удосконалюватися до зазначеного рівня під час проведення операції.

Тимчасові базові табори характеризуються наявністю в них мінімальної необхідної кількості обладнаних установ (споруд). Вони призначені для використання протягом періоду часу від 6 до 24 місяців.

Постійні базові табори мають велику кількість усіх необхідних споруд (об'єктів інфраструктури), які відповідають високому рівню якості, захисту, живучості та маскування. Можуть передбачати використання існуючих споруд, які вже були на місцевості, вибраній для обладнання постійного базового табору, і вдосконалені до необхідного рівня [4, 5].

Отримавши розпорядження старшого командира (начальника) щодо зайняття базового табору, командир військової частини (з'єднання) Національної гвардії України (командир): усвідомлює завдання; визначає заходи, які необхідно провести негайно для підготовки підрозділів; орієнтує своїх заступників і командирів підрозділів; дає вказівки начальникові штабу щодо підготовки рекогносцирувальної групи, організації контролю та оцінювання обстановки. У визначений час командир інструктує і відправляє рекогносцирувальну групу, за результатами рекогносцирування приймає рішення, оголошує бойовий наказ, організовує взаємодію, віддає вказівки щодо всебічного забезпечення та управління, роботи з особовим складом, безпосередньо керує підготовкою та висуванням підрозділів у визначений район.

До складу рекогносцирувальної групи залучають фахівців штабу, розвідки, РХБ захисту, інженерної, продовольчої і медичної служб та зв'язку, представників підрозділів. Рекогносцирувальна група обов'язково забезпечується силами й засобами для ведення РХБ розвідки, інженерної розвідки та охорони.

За результатами доповіді старшого рекогносцирувальної групи командир уточнює рішення і віддає наказ.

Під час постановки завдань на розташування військ (сил) у базовому таборі командир вказує: зони розміщення (адміністративна, паркова, житлова і зона охорони (оборони) та місця розташування чергових засобів), порядок їх зайняття та черговість інженерного обладнання; *підрозділам, на яких покладено завдання з охорони*, – склад, завдання, рубежі та смуги (сектори) спостереження і охорони, час їх зайняття, порядок відкриття вогню та підтримання зв'язку, порядок зміни й допуску на

територію базового табору; *підрозділам артилерії та ППО* – райони основних і запасних вогневих позицій, завдання і склад чергових засобів, час готовності до виконання завдань [2].

Для зручності управління, швидкого орієнтування та своєчасного реагування на кризові ситуації район базового табору (розташування) і прилегла територія поділяються на три зони безпеки та необхідну кількість секторів відповідальності.

Зона безпеки А – зона безумовної безпеки, ділянка (район) місцевості, де безпосередньо розгорнуті елементи базового табору і в межах якого досягнуто такий рівень безпеки, що забезпечує можливість вільно й безпечно пересуватись і працювати на певній ділянці території за умов відсутності вогневого чи будь-якого іншого впливу наземного противника на особовий склад підрозділу (обстріл, напад, диверсії, захоплення полонених чи документів).

Зони безумовної безпеки мають збігатися з межами базового табору (району розташування). В основу дій сил і засобів охорони в зоні *А* покладається безпосередня охорона, що включає в себе несення служби чатовими, здійснення пропускнуго режиму нарядами КПП, патрулювання місцевості патрулями, контроль прихованих підступів секретами, спостереження за підступами та повітряним простором спостерігачами.

Зона безпеки Б – зона загальної безпеки – прилегла частина базового табору (району розташування) по периметру, яка контролюється силами підрозділу і в межах якої життєдіяльність особового складу є безпечною за умов виконання особовим складом певних заходів особистої та колективної безпеки, а сили й засоби наземного противника в разі проникнення будуть виявлені і потраплять під вогневий вплив нашого підрозділу з наступним знищенням.

У межах цієї зони ведеться детальна розвідка противника і місцевості, перевірка й допуск особового складу та техніки. Завдання сил і засобів, розташованих у зоні *Б*, полягає у своєчасному виявленні й недопущенні противника в зону *А*, завдання йому ураження у взаємодії з основними силами чергового підрозділу. Основними способами дій сил і засобів у зоні *Б* буде несення служби на спостережних постах, тимчасових КПП, сторожових постах, патрулювання місцевості.

Зона безпеки В – зона часткової безпеки (контролю) – район (ділянка) місцевості навколо базового табору (району розташування), який у цілому контролюється силами підрозділу, але існує можливість проникнення противника, проведення розвідувально-диверсійної діяльності, вчинення нападу на наші підрозділи. В основу дій підрозділу покладається ведення оглядової розвідки, демонстрація періодичної присутності в цьому районі шляхом виставлення тимчасових КПП, патрулювання району, ведення пошуково-ударних і засадних дій, виставлення блокпостів на найважливіших напрямках (місцях).

Сектори відповідальності визначаються з метою закріплення певної частини місцевості базового табору за підрозділами для забезпечення його оборони в разі кризової ситуації [1].

Щоб забезпечити сприятливі умови для охорони й оборони від наземного та повітряного противника і забезпечити життєдіяльність військ залежно від наявних ресурсів, часу, сил і засобів, організуються та обладнуються в інженерному плані основні об'єкти базового табору (обвалування периметра табору, місць розташування особового складу, основних і запасних вогневих позицій для озброєння та військової техніки, складів матеріальних засобів і боєприпасів). Захист визначених об'єктів здійснюється шляхом розміщення їх у капітальних будівлях, створення захисних земляних валів (капонірів), обладнання укриттів для особового складу й техніки, використання природних властивостей місцевості.

По периметру базового табору можуть установлюватися різні загородження з бетонних плит, малопомітні перешкоди, загородження з колючого дроту, натягнутого в кілька рядів, земляні вали, бастіони, бетонні блоки тощо. На найнебезпечніших підступах до важливого об'єкта встановлюються сигнальні міни, димові шашки, саморобні засоби сигналізації (використані консервні банки, пляшки тощо), утворюються завали, вовчі ями.

Маскування об'єктів базового табору слід здійснювати, урахувавши можливості противника вести розвідку за допомогою інфрачервоних, радіолокаційних та інших засобів розвідки, шляхом використання табельних і місцевих матеріалів, захисних властивостей місцевості та використання об'єктів інфраструктури (розташування ОБТ під спорудами, у будівлях, що не використовуються тощо).

Особлива увага приділяється дотриманню правил світломаскування в темну пору доби.

Аби ввести противника в оману щодо системи спостереження, виставляються манекени (чучела), обладнуються хибні сторожові пости, організуються хибні (тимчасові) місця розташування підрозділів (розводяться багаття поза таборами та імітація діяльності особового складу біля них, ведуться радіопереговори), на підступах до меж базового табору створюються хибні ділянки мінно-вибухових загороджень (позначені на місцевості відповідними покажчиками меж ППМП, залишення на місцевості штатної укупорки від інженерних боєприпасів, установлення навчальних інженерних боєприпасів і т. ін.).

Спостережні пости обладнуються панорамами визначених секторів спостереження (з орієнтирами), мають запас сигнальних (освітлювальних) ракет та оптичні прилади і прилади нічного бачення. Зовнішній периметр базового табору очищується від рослинності, яка може заважати особовому складу вести спостереження за підступами до базового табору, на найнебезпечніших підступах до базового табору встановлюються сигнальні мінні поля [1, 3].

Базовий табір переважно поділяється на чотири функціональні райони, які передбачаються у плані спорудження базового табору, а саме: житловий район, промисловий, адміністративний та операційний. Під час розроблення схеми базового табору слід брати це до уваги, аби не допустити негативного впливу одного району на інший: так, шум від електрогенераторів не має заважати особовому складу, який розміщуватиметься в жиллому районі або працюватиме в адміністративному районі. Наведемо приклад розміщення об'єктів інфраструктури (споруд) базового табору за функціональними районами.

1. Житловий район:

- офіцерська їдальня і приміщення для відпочинку;
- їдальня для особового складу та приміщення для відпочинку (для жінок обладнується окремо);
- місця для миття особового складу і прання білизни;
- медичний пункт (шпиталь).

2. Промисловий район:

- польові парки (місця для паркування техніки) та естакади для миття машин;
- пункти розподілу ПММ (заправки) і сховища ПММ;
- споруди (місця) для ремонту та обслуговування ОіВТ;
- сховища для зберігання зброї та боєприпасів;
- об'єкти забезпечення життєдіяльності та забезпечення базового табору.

3. Адміністративний район:

- штабні приміщення;
- вузол зв'язку.
- місця для шиккування особового складу (стройовий плац);
- місця для спортивних занять і морально-психологічного розвантаження особового складу (зокрема й релігійні каплички).

4. Операційний район:

- контрольно-пропускні пункти, спостережні пости, маршрути рухомих патрулів (по периметру базового табору), місця виставлення секретів (за периметром базового табору), вартове приміщення (підрозділу негайного реагування);
- гелікоптерні майданчики та майданчики для стоянки техніки підрозділу негайного реагування, вогневі позиції чергових розрахунків мінометів (артилерії, засобів ППО, вогневих засобів);
- місця для проведення занять (стрільбище).

Розгортання (обладнання) функціональних районів має відповідати конкретним вимогам до них.

Так, вартове приміщення зазвичай обладнується поблизу контрольно-пропускного пункту на в'їзді до базового табору.

Польові парки (місця для розміщення техніки):

- зазвичай обладнуються поруч з основною дорогою, аби заощадити ресурси, необхідні для обладнання додаткової дорожньої мережі;
- якщо немає можливості обладнати польові парки (місця для розміщення техніки) поруч з основним контрольно-пропускним пунктом на в'їзді до базового табору, необхідно обладнати додатковий контрольно-пропускний пункт і організувати цілодобове несення служби на ньому;

– для транспортних засобів медичної евакуації, евакуації пошкодженої техніки, техніки мобільної ремонтної групи обладнуються додаткові місця для стоянки.

Постачання в межах базового табору потребує доброї та якісної дорожньої мережі з підведенням доріг до всіх необхідних об'єктів.

Штаби та адміністративні установи:

– підводяться дороги до зазначених об'єктів;

– обладнуються поблизу місць для транспортних засобів персоналу штабу або адміністративної установи і для відвідувачів.

Їдальня і місця для проживання особового складу обладнуються недалеко одне від одного.

Сержантський і старшинський склад, якщо це можливо, розміщується окремо від рядового складу.

Розташування для проживання офіцерського складу:

– відокремлюється, але, якщо це можливо, облаштовується поруч зі штабом (КСП) підрозділу;

– командир підрозділу по можливості розміщується в окремому приміщенні.

Кухня та їдальня:

– обладнуються в місцях, до яких підведена якісна дорожня мережа для їх належного постачання та обслуговування (підвезення продуктів, майна, вивезення відходів і т. ін.);

– обладнуються відносно близько від джерел постачання води, оскільки використовують багато води.

Медичний пункт (шпиталь):

– із доступом до гелікоптерного майданчика (що обладнується поруч);

– дороги, які підходять до цього об'єкта, мають передбачати пріоритетність руху транспортних засобів медичної евакуації в екстрених випадках для їх швидкого та безперешкодного доступу.

Місця заправлення техніки обладнуються, аби був доступ до них транспортних засобів, а під'їзди до гелікоптерних майданчиків забезпечували доступ паливозаправників і безперешкодне й безпечне заправлення повітряних засобів.

У процесі планування облаштування базового табору та його обладнання визначається таке:

– загальна ситуація та існуючі потенційні загрози для особового складу, який розміщуватиметься в базовому таборі;

– кількість особового складу, необхідного для несення служби з охорони й оборони базового табору;

– заходи щодо організації взаємодії з органами місцевої влади, власниками підприємств, установ (ділянки землі, на якій буде розташовано базовий табір), органами МВС, СБУ тощо в районі виконання завдань із базового табору;

– потреба в засобах зв'язку для гарантованого зв'язку зі старшим начальником;

– потреба в матеріалах для обладнання базового табору;

– потреба (залежно від терміну виконання завдання) у продуктах, ПММ, боєприпасах, система та порядок їх постачання;

– потреба в інженерній техніці для обладнання базового табору (в разі необхідності – кількість фахівців для розмінування району базового табору, встановлення системи мінних полів);

– потреба в забезпеченні питною та технічною водою, кількість технічних засобів для добування, очищення, зберігання та перевезення води;

– загальна потреба в електричних агрегатах для забезпечення виконання завдань у базовому таборі;

– потреба в засобах маскування елементів (об'єктів) базового табору (залежно від пори року та місцевості);

– загальна РХБ обстановка в районі розгортання базового табору (за необхідності – потребу сил і засобів для ведення РХБ розвідки, РХБ захисту);

– санітарно-епідеміологічна обстановка в районі розгортання базового табору (оцінювати існуючі загрози найбільш поширених захворювань у цьому районі);

– потреба в медикаментах (інших медичних препаратах) для забезпечення життєдіяльності базового табору та виконання завдань в операційному районі (зоні), кількість і види засобів евакуації;

– потреба в пально-мастильних матеріалах для виконання завдання з охорони й оборони базового табору, забезпечення життєдіяльності, виконання визначених завдань в операційному районі (зоні), забезпечення підвезення продуктів харчування, питної і технічної води, боєприпасів, ПММ, електропостачання [3].

До охорони й оборони базових таборів залучаються такі сили й засоби.

Для охорони базових таборів призначається:

– безпосередня охорона для виконання завдань з охорони й оборони особового складу, озброєння і військової техніки базового табору (зона А);

– зовнішня охорона для виконання завдань з охорони й оборони у визначених зонах безпеки Б і В поза периметром базового табору.

Склад цих підрозділів визначається рішенням командира БТГр і має забезпечувати охорону особового складу, озброєння і військової техніки від раптового нападу противника.

Управління охороною та обороною базового табору покладається на чергового штабу, а контроль за несенням служби – на коменданта базового табору і командирів підрозділів.

З метою швидкого реагування на кризові ситуації визначається і вводиться в дію система сигналів управління та оповіщення, застосовується кодування (стандартні доповіді чергової зміни, назви посадових осіб, транспортні засоби).

Для виконання завдань з охорони й оборони базових таборів призначаються:

1) *спостережні пости* (стаціонарні, піші або на транспортних засобах) – для безпосередньої охорони периметра базового табору, забезпечення командира оперативною інформацією щодо обстановки навколо табору;

2) *контрольно-пропускні пункти* – для контролю за пересуванням людей і транспортних засобів на територію та з території базового табору, облаштовуються на в'їзді до базового табору або виїзді з нього;

3) *добовий наряд по підрозділах* – для збереження особистих речей особового складу та майна підрозділу, дотримання внутрішнього порядку;

4) *парні патрулі або чатові* – для охорони важливих об'єктів на території базового табору;

5) *пожежний патруль* – для своєчасної нейтралізації осередку займання внаслідок дій НЗФ із застосуванням легкозаймистих сумішей;

6) *секрети* – для прихованого спостереження на найнебезпечніших напрямках за ділянками, які не спостерігаються зі стаціонарних спостережних постів (виставляється переважно в нічний час);

7) *засідки* – виставляються на найнебезпечніших (імовірних) підступах до базового табору, що охороняється;

8) *рухомі патрулі* – для охорони зовнішнього периметра базового табору та ведення розвідки шляхом спостереження;

9) *резервна група (мобільний резерв)* – для швидкого реагування на кризові нестандартні ситуації та посилення чергової зміни охорони (здійснення маневру з метою зайняття панівного положення над противником).

Спостережні пости обладнуються в місцях, які дають змогу оглядати підступи до базового табору на найбільшій відстані. Їх кількість залежить від тактичних умов місцевості та просторових розмірів базового табору.

Охорона пунктів управління, місць відпочинку особового складу підрозділів здійснюється внутрішніми пішими парними патрулями (чатовими). Виконання завдання з охорони має відповідати вимогам ст. 20–23 Статуту внутрішньої служби Збройних Сил України та частини другої ст. 9 Статуту гарнізонної та вартової служб Збройних Сил України.

До контролю за повітряним простором залучаються розрахунки підрозділів ППО і розрахунки ПЗРК (ЗСУ-2-23 та ін.).

Особовий склад підрозділу охорони складається з трьох змін.

1. Чергова зміна несе службу на КПП, спостережних постах, варті та ін.

2. Резервна група перебуває у визначеному місці на території табору в постійній готовності до реагування за ступенями готовності за рішенням командира підрозділу охорони.

3. Зміна, яка відпочиває.

Особовий склад підрозділу охорони споряджається зброєю, боєприпасами, індивідуальними засобами захисту, засобами спостереження і зв'язку, аерозолями (димами).

Для оповіщення та управління підрозділів, що перебувають у базовому таборі, визначаються єдині сигнали, які доводяться до всього особового складу.

До складу чергових сил і засобів, окрім екіпажів БМП (танків, БТР, БМД, кулеметних розрахунків), включаються розрахунки підрозділів артилерії та ППО, що перебувають у постійній готовності до негайних дій, їм визначаються безпечні кути ведення вогню у проміжках між своїми підрозділами і через них.

Для всіх чергових вогневих засобів в інженерному плані обладнуються основні та запасні вогневі позиції. З кожної вогневої позиції готуються вихідні дані для стрільби, у тому числі для ведення вогню в умовах обмеженої видимості (туман, дощ, уночі).

Для спостережних постів уточнюються сектори огляду і ведення вогню з урахуванням дійсної дальності стрільби озброєння, узгоджуються дії особового складу охорони та патрулів між собою, рубежі розгортання і порядок дій резервних груп з обов'язковим дотриманням заходів безпеки.

Задля здійснення швидкого реагування на загрози, що виникають, у штабах військових частин (підрозділів) Національної гвардії України створюються групи вогневого ураження у складі 2–3 офіцерів, здатних здійснювати планування застосування артилерії, авіації та ППО.

З метою організації охорони й оборони базового табору, підготовки сил і засобів, що залучаються, рішенням командира призначається комендант базового табору (району розташування), на якого покладаються завдання щодо підготовки визначених сил і засобів (загону), їх бойової готовності, управління підрозділами під час кризових ситуацій.

Зазвичай охорону здійснює зведений загон у складі роти або взводу, посилений танками, розрахунками мінометів, автоматичних гранатометів, зенітних підрозділів, а в деяких випадках і підрозділами артилерії та армійської авіації. Він несе службу на спостережних постах, контрольно-пропускних пунктах, у рухомих патрулях, секретах або засідках.

Особовому складу чергового підрозділу (резервної групи) визначають місце перебування, час готовності та порядок дій за варіантами застосування.

Особовий склад загону (групи) охорони споряджається зброєю, боєприпасами, засобами захисту, засобами спостереження та зв'язку.

Напередодні заступання проводяться тренування в діях чергового підрозділу (резервної групи) не менш 1–2 разів на кожний небезпечний напрямок.

Цілодобовий контроль несення служби на спостережних постах (блокпостах) покладається на чергового базового табору (визначену посадову особу штабу). Установлюється періодичність і зміст доповідей із місць несення служби.

Із метою розвідки та вибору шляхів висування чергового підрозділу (резервної групи) на рубежі розгортання та відбиття раптового нападу противника організується і проводиться рекогносцирування.

Для оповіщення та управління визначаються єдині сигнали, які доводяться до всього особового складу.

Не менше 2–3 разів на добу для злагодження дій проводиться тренування з бойової готовності, при цьому не менш одного разу – вночі. Уточнюються сектори огляду та ведення вогню з урахуванням дійсної дальності стрільби, узгоджуються дії особового складу та вогневих засобів між собою, рубежі розгортання і дії резервних груп. Організується забезпечення дотримання заходів безпеки.

Черговим вогневим засобам, розташованим у глибині базового табору, визначаються безпечні кути ведення вогню у проміжки між своїх підрозділів і через них.

До складу чергових сил і засобів, окрім екіпажів БМП (танків, БТР, кулеметних розрахунків), включаються розрахунки підрозділів артилерії та ППО, які перебувають у постійній готовності до негайних дій.

Для швидкого реагування в готовності до негайного відкриття вогню утримується по одному мінометному розрахунку, групи управління вогнем у складі: розвідник, обчислювач і зв'язківець на чолі з офіцером мінометного підрозділу, розрахунок артилерійського розвідувального комплексу (АРК-1М) на позиції у складі двох військовослужбовців.

Крім того, у 30-хвилинній готовності перебувають по два мінометних розрахунки на вогневих позиціях роти (взводу), група управління вогнем на кожній позиції, розрахунок артилерійського розвідувального комплексу (АРК-1М) на позиції в повному складі.

Системи охорони й оборони ефективно посилюють технічними засобами розвідки (СБР-3, ПСНР-5К, «Табун» та «Реалія-У»).

Для всіх чергових вогневих засобів в інженерному плані обладнуються основні й запасні вогневі позиції.

Задля швидкого реагування на загрози, що виникають, доцільно створювати командні групи на чолі з одним із заступників командира у складі 2–3 офіцерів, здатних здійснювати планування вогневого ураження.

Під час обстрілу або нападу на базовий табір по засобах оповіщення (наприклад, БТР (ЗПСо), ПАК-65-70, колокол, гучномовний зв'язок, ревун) подається встановлений сигнал про відповідну загрозу в базовому таборі.

Увесь особовий склад повинен знати всі встановлені в базовому таборі сигнали оповіщення про загрози, розрізняти їх і знати порядок дій за кожним із цих сигналів (зайняти визначені оборонні позиції по периметру базового табору для відбиття нападу, зайняти укриття і т. ін.).

Оповіщення (подання сигналу) про загрозу має бути чутно в усьому базовому таборі.

З усім особовим складом підрозділів, дислокованих у базовому таборі, періодично проводяться тренування у відпрацюванні дій у відповідь на загрози, викладені у плані охорони й оборони базового табору.

Порядок роботи командира щодо підготовки, зайняття базового табору (району розташування), його обладнання залежатиме від умов обстановки, отриманого завдання, можливостей підрозділу та наявності часу. Основні принципи роботи командира в цілому не відрізняються від загальноприйнятих.

Робота командира щодо виконання завдань розпочинається, як правило, з отримання бойового наказу (бойового розпорядження). Тоді командир:

- з'ясовує (усвідомлює) завдання;
- визначає заходи, які необхідно провести негайно для підготовки до виконання завдання;
- проводить розрахунок часу на підготовку та зайняття базового табору, його обладнання;
- орієнтує заступників і командирів підрозділів щодо отриманого завдання і віддає вказівки з підготовки до майбутніх дій;
- оцінює обстановку;
- приймає рішення;
- проводить рекогносцирування (по можливості);
- віддає бойовий наказ;
- організовує взаємодію та всебічне забезпечення.

Порядок роботи командира може бути й іншим, він залежатиме від умов обстановки й наявності часу.

Для організованого виконання завдання в підрозділі розробляються такі документи.

1. План охорони й оборони базового табору (графічно на карті) з необхідними розрахунками.
2. Схема охорони й оборони.
3. Схема інженерних загороджень базового табору (району розташування).
4. Схема зв'язку.
5. Бойовий наказ.
6. Таблиця сигналів оповіщення, управління та взаємодії.
7. Документи прихованого управління військами (кодовані та переговорні таблиці).
8. План евакуації.

У плані охорони й оборони базового табору вказуються варіанти дій на всі можливі загрози, порядок дій особового складу в разі кризової ситуації, а також місця обладнаних укриттів для особового складу, вогневі позиції для бойових машин (танків, БТР, МТЛБ) та інших вогневих засобів.

Вихідні дані для відпрацювання плану такі.

1. Загальна характеристика площі району розміщення базового табору (загальна площа, відстань між зонами, середній радіус району табору, загальний периметр табору, середня відстань безпеки від меж периметра табору).

2. Характеристика дорожньої мережі (кількість доріг, що перетинають табір, кількість в'їздів і виїздів, у тому числі для екстреної евакуації).

3. Характеристика захисних і маскувальних властивостей місцевості (розміри закритої від візуального спостереження частини, десантні доступні напрямки для противника, приховані підступи до табору. Недоступні підступи не розглядати, аби не допустити зниження пильності).

4. Характеристика потреб і можливостей підрозділу щодо забезпечення охорони й оборони табору: елементи табору, які потребують безпосередньої охорони й оборони з розподілом їх за елементами та видами охорони (чатові, сторожові пости, патрулі, секрети та інше); кількість особового складу й техніки, що виділити на охорону, кількість особового складу і техніки, що виділити на оборону в разі кризової ситуації за кількома варіантами, потреба в підрозділах посилення (резерву).

Після затвердження плану охорони й оборони з особовим складом обов'язково проводяться періодичні тренування у його діях на ту чи іншу загрозу.

Для кожного важливого об'єкта розробляється також план евакуації, який має включати в себе випадки, коли проводиться евакуація, та порядок її здійснення (із зазначенням пріоритетності евакуації особового складу, документів, зброї, боєприпасів, техніки та іншого майна та обладнання, що евакуюється) [6, 7].

Повсякденна діяльність військовослужбовців у будь-якій обстановці має здійснюватися з дотриманням вимог статутів Збройних Сил України, керівних документів Національної гвардії України і порадників щодо створення умов їх служби й побуту. Водночас беруться до уваги специфіка поставлених завдань, погодні умови, пора року, екологічна обстановка в районі дислокації табору, стан матеріально-технічного забезпечення і казармено-житлового фонду.

Головні напрями діяльності командирів щодо створення умов служби й побуту військовослужбовців такі:

– установа і своєчасне доведення до військовослужбовців необхідних вимог безпеки та забезпечення їх виконання;

– суворе виконання санітарних норм і вимог статутів щодо розміщення військовослужбовців, організації їхнього харчування, водопостачання та інших видів матеріального й побутового забезпечення;

– своєчасне і повне доведення до кожного військовослужбовця встановлених норм забезпечення;

– усунення або зниження до встановлених меж впливу шкідливих факторів на здоров'я військовослужбовців, здійснення заходів щодо поліпшення екологічної обстановки в таборі.

У розпорядку дня розподіл часу здійснюється таким чином, аби забезпечити в таборі постійну готовність до відбиття нападу противника і створити умови для підтримання порядку, військової дисципліни, роботи з особовим складом, підвищення його культурного рівня, всебічного побутового обслуговування, відпочинку й харчування.

Обслуговування та підтримання ОВТ у постійній готовності, впорядкування табору щодо захисту та виконання інших робіт, пов'язаних із підвищенням готовності до відбиття можливого нападу, проводяться щоденно або після повернення особового складу і техніки в базовий табір.

Розміщення особового складу здійснюється в наметах (спорудах), які по можливості заглиблюються в ґрунт (обкладаються мішками або ящиками з піском, залізобетонними блоками, обвалюються ґрунтом) і мають запасні (приховані) виходи. Якщо є можливість, у наметах обладнується місце для зберігання верхнього одягу, речових мішків, туалетного приладдя та інших особистих речей.

Крім того, для просушування обмундирування і взуття обладнується окремий намет на підрозділ.

Для розміщення польової лазні вибирається рівний і сухий майданчик, на якому в наметах або пристосованих приміщеннях розгортаються роздягально-одягальне і мийне відділення, розміщуються дезінфекційно-душові установки і ємності для води.

Військовослужбовці повинні митись у лазні не рідше одного разу на тиждень. Кухарі й пекарі, крім того, щоденно приймають душ. Механіки-водії (водії), інші військовослужбовці, робота яких пов'язана з експлуатацією та обслуговуванням озброєння, бойової та іншої техніки, приймають душ у разі потреби (по можливості).

Для миття особового складу використовується вода тільки з джерел, дозволених до використання медичною службою. Для її підвезення виділяється необхідна кількість автоцистерн або використовуються ємності для зберігання води [2, 3].

Висновки

Для якіснішої організації заходів щодо розгортання базових таборів у польових умовах військових частин (підрозділів) Національної гвардії України, здійснення заходів з охорони й оборони вважаємо за необхідне.

1. Переглянути і створити єдину систему спостереження за підступами до периметра базових таборів і на глибину ефективного застосування основного озброєння тактичних груп.

Визначити сигнали оповіщення й управління, довести їх до всього особового складу і не менше 2–3 разів на добу проводити тренування з бойової готовності, при цьому не менш одного разу вночі. Під час тренувань відпрацьовувати весь спектр усебічного забезпечення бойових дій: поповнення боєприпасами, надання медичної допомоги та евакуації постраждалих (у тому числі повітряним транспортом), світлове забезпечення бою вночі.

Уточнити сектори огляду та ведення вогню з урахуванням дійсної дальності стрільби, узгодити їх між собою та рубежами розгортання і діями резервних груп. Організувати забезпечення дотримання заходів безпеки і позначити на місцевості безпечні кути ведення вогню черговими вогневими засобами, розташованими в глибині базового табору у проміжки своїх підрозділів і через них.

До складу чергових сил і засобів, окрім екіпажів БМП (танків, БТР, кулеметних розрахунків) включити розрахунки підрозділів артилерії та ППО. Для всіх чергових засобів передбачити обладнання в інженерному плані основних і запасних вогневих позицій. Щодо кожної вогневої позиції підготувати вихідні дані для стрільби по противнику (по районах його розміщення) у випадку небезпечних імовірних дій з його боку. Для виконання бойових завдань патрулями за межами базових таборів організувати і здійснити артилерійське забезпечення їхніх дій: послідовна підготовка вихідних даних для стрільби та наведення зброї по найбільш імовірних ділянках засідок (нападу) уздовж маршрутів руху патрулів, перебування в постійній готовності до негайного відкриття вогню.

Переглянути місця розміщення спостережних постів (блокпостів), урахувавши тактичні властивості місцевості, для недопущення ведення прицільного вогню по базовому табору, забезпечити ведення розвідки в заданих секторах і прихованого висування підрозділів (чергових підрозділів, резервних груп) на вогневі позиції (рубежі).

Спостереження за ділянками місцевості, що не проглядаються зі спостережних постів, особливо в темну пору доби, забезпечити тимчасовими секретами (патрулями).

Кожний спостережний пост (блокпост) забезпечити таким: картки спостерігача (місце спостереження, найнебезпечніший напрямок спостереження, основний і додатковий сектори спостереження, найменування орієнтирів і відстані до них, відстань до місцевих предметів); засоби зв'язку та подання сигналів (радіо та телефонний зв'язок, реактивні освітлювальні патрони тощо); засоби спостереження і прилади нічного бачення (за відсутності забезпечити необхідною кількістю освітлювальних засобів); графік надання доповідей щодо стану несення служби; перелік сигналів оповіщення та взаємодії; запас боєприпасів у штатній укупорці та запас води.

2. Щодоби бойовим наказом призначати черговий підрозділ (резервні групи), який підпорядкувати комендантові базового табору.

Особовому складу чергового підрозділу (резервної групи) визначити місце перебування, час готовності та порядок дій за варіантами застосування. Організувати і провести рекогносцирування шляхів висування чергового підрозділу (резервної групи) на рубежі розгортання і відбиття раптового нападу противника. Тренування в діях чергового підрозділу (резервної групи) проводити не менш 1–2 разів на кожний небезпечний напрямок протягом доби.

3. Розробити алгоритм підготовки до несення служби і виконання планових бойових завдань, де передбачити: вивчення маршрутів руху та визначення небезпечних ділянок із подальшим тренуванням особового складу в діях за можливими варіантами дій; виконання стрільб на скорочені відстані; тренування у діях при озброєнні та на техніці, наданні медичної допомоги та евакуації, організації виклику і наведенні авіації та ін.

4. Із метою забезпечення сприятливих умов для охорони й оборони від наземного і повітряного противника та життєдіяльності військ організувати й обладнати в інженерному плані основні об'єкти базового табору (місця розташування особового складу, озброєння та військової техніки, складів матеріальних засобів). Захист визначених об'єктів здійснити шляхом розміщення їх у капітальних будівлях, створити захисні земляні вали, обладнати укриття для особового складу і техніки, використовуючи природні властивості місцевості.

Маскування об'єктів базового табору здійснювати з урахуванням можливостей противника вести розвідку за допомогою теплових, радіолокаційних та інших засобів розвідки шляхом використання

табельних і місцевих матеріалів, захисних властивостей місцевості та створеної промислової інфраструктури (розташування ОБТ під спорудами, у будівлях, що не використовуються, тощо).

Особливу увагу приділяти дотриманню правил світломаскування у темну пору доби.

5. Організувати і здійснити заходи введення противника в оману щодо системи спостереження (виставлення манекенів, тимчасових хибних сторожових постів), місць розташування підрозділів.

Таким чином, питання організації охорони й оборони базового табору військовими частинами (підрозділами) Національної гвардії України для виконання завдань із забезпечення державної безпеки потребують більш поглибленого вивчення. Саме це завдання ми ставимо як напрям подальших досліджень.

Перелік джерел посилання

1. Дії підрозділів миротворчих контингентів у складі коаліційних сил з підтримки миру : навч. посіб. / В. Г. Лішавський та ін. ; за заг. ред. В. Г. Лішавського. Київ : НАОУ, 2008. 44 с.

2. Методичний посібник щодо організації і здійснення охорони та оборони, повсякденної діяльності військових частин (підрозділів) Збройних Сил України, які розташовані у базових таборах. Київ : ГШ ЗСУ, 2014. 59 с.

3. Прийняття рішення згідно стандартів НАТО на застосування миротворчого контингенту у міжнародній операції з примушення до миру: Комплексна методична оперативно-тактична задача № 13. Київ : НАОУ, 2009. 64 с.

4. Організація і ведення стабілізаційних дій миротворчим контингентом у міжнародній миротворчій операції: Комп'ютерне бригадне командно-штабне навчання за стандартами НАТО. Київ : НАОУ, 2008. 123 с.

5. Робота органів військового управління з'єднань, частин та підрозділів під час організації дій у складі багатонаціонального формування. Київ : НАОУ, 2006. 96 с.

6. Особливості організації та ведення розвідки в ході проведення миротворчої операції в Республіці Ірак. За досвідом 6 омбр СВ ЗС України в Іраку : довідник. Київ : ГШ ЗСУ, 2005. 68 с.

7. Особливості організації та ведення розвідки при виконанні завдань щодо відновлення та підтримання миру і безпеки. За досвідом 7 омбр СВ ЗС України в Іраку: довідник / за заг. ред. О. І. Виноградова. Київ : ГШ ЗСУ, 2006. 47 с.

Стаття надійшла до редакції 15.09.2023 р.

UDC 351.865:355.58

Ye. Yakovenko, V. Zhabinskyi

ORGANIZATION OF PROTECTION AND DEFENSE OF THE BASE CAMP BY MILITARY UNITS (DIVISIONS) OF THE NATIONAL GUARD OF UKRAINE TO PERFORM TASKS TO ENSURE STATE SECURITY

During the years of Ukraine's independence, servicemen of the Armed Forces of Ukraine as part of military units (units) and peacekeeping contingents repeatedly participated in the performance of specific tasks in peacekeeping operations in the territories of the Republic of Iraq, the Democratic Republic of the Congo, Ivory Coast, Sierra Leone, and Liberia, Kosovo.

Thus, a certain amount of experience was accumulated in the performance of various tasks in the territories of other states, issues of unit management, organization of interaction and cooperation with other contingents and local authorities were worked out, a wide range of tasks were solved, including the preparation and order of occupation of base camps, their arrangement, organizations of the protection and defense system.

In the period from 2014, the issue of protection and defense of base camps in the area of the anti-terrorist operation, which changed from April 30, 2018 to the operation of the United Forces, and from February 24,

2022, turned into a full-scale aggression on the part of the Russian Federation. The procedure for organizing the day-to-day activities of military units (subunits) of the Armed Forces of Ukraine and the National Guard of Ukraine, which are located in base camps, has become very relevant.

The analysis of recent events shows that commanders (supervisors) do not always pay enough attention to issues of protection and defense of base camps, organization of daily activities in them.

Therefore, it is important to reveal the issues of preparation and the procedure for occupying base camps, the creation of an effective system of their protection and defense, and the organization of daily activities.

In order to ensure favorable conditions for protection and defense against the ground and air enemy and the vital activities of the troops, organize and equip the main facilities of the base camp in terms of engineering (locations of personnel, weapons and military equipment, warehouses of material resources). The protection of the identified objects should be carried out by placing them in capital buildings, creating protective earthen ramparts, equipping shelters for personnel and equipment, using the natural properties of the area, etc.

Keywords: state security, base camp, organization of daily activities, armed conflicts, security, defense, commander's work order, reconnaissance group, location of troops, security, defense, line, strip, sectors, artillery, air defense, firing positions, kitchen, medical post, checkpoint, day outfit, patrol, chat rooms, ambush, reserve group, mobile reserve, Armed Forces of Ukraine, National Guard of Ukraine.

Яковенко Євген Сергійович – кандидат педагогічних наук, заступник начальника кафедри державної безпеки та оперативного мистецтва Національної академії Національної гвардії України
<https://orcid.org/0000-0002-2612-8550>

Жабінський Володимир Михайлович – старший викладач кафедри державної безпеки та оперативного мистецтва Національної академії Національної гвардії України
<https://orcid.org/0000-0002-5085-6849>